05 | Травень 2013

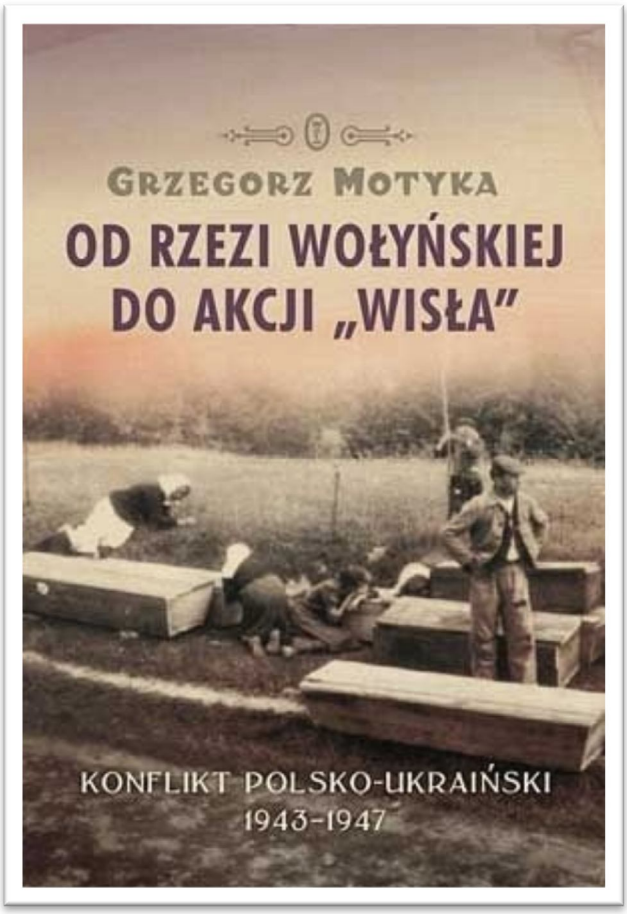
Вісник

Світової Федерації Українських Лемківських Обєднань

118 Років з дня народження Никифора (Епіфанія) Дровняка. Лемківський художник-примітивіст.

Роздуми з приводу презентації книги Ґжеґожа Мотики у Львові

29 травня 2013 року у львівській книгарні “Є” відбулася презентація книги польського історика професора Ґжегожа Мотики "Від Волинської різанини до операції "Вісла". Їй передували дві презентації у Києві 27 травня, в Києво-Могилянській Академії та в київській книгарні “Є”. Львівська презентація зібрала чималу авдиторію, чого давно не бувало на таких зустрічах, люди стояли в проходах, і затягнулася вона далеко за визначений організаторами час. Зацікавлення подією показує факт, що на презентацію приїхали українці з Волині та Перемишля, був присутній є**пископ-помічник Львівської Архиєпархії владика Венедикт Алексійчук**. Це свідчить, що історія, про яку пише Ґжеґож Мотика, не відійшла в минуле, вона є ось тут, біля нас, і її по-своєму переживають сьогодні й українці, і поляки.

Модератором презентації був редактор журналу “Ї” Тарас Возняк, представляли книгу з українського боку заступник директора з наукової роботи в Інституті українознавства ім. Крип'якевича НАНУ професор Леонід Зашкільняк та перекладач Андрій Павлишин. Професор Зашкільняк, незважаючи на дипломатичність свого виступу, відразу ж відзначив певні неприйнятні для українських істориків тези автора видання: ставлення до волинських подій, як до геноциду (людобуйства в польській термінології), хоча існуюче юридичне трактування геноциду виводить національно-визвольні рухи з-під такого звинувачення, певну публіцистичність книжки, від назви до останнього розділу, хоча автор претендує бути науковцем, а не публіцистом. Пізніше львівські історики у своїх виступах зауважували науково некоректне ставлення автора до використаних документів, відсутність верифікації протоколів КГБ на фальшування (це зокрема стосується витягу з нібито протоколу допиту Юрія Стельмащука. В журналі допитів ув’язнених на день, вказаний у виписці, допиту Стельмащука не вказано, це наводить на висновок, що виписка спрепарована слідчим з метою “взяття на понти” іншого допитуваного. Однак на цій виписці побудована значна частина звинувачень автора проти УПА).

Книжки в українському перекладі ще ніхто не читав, отож автор представив присутнім основні тези свого твору. На його думку вбивство поляків — це

людобуйство (геноцид), таке ж вбивство українців підрозділами АК — воєнний злочин, операція "Вісла" та взаємне переселення українців з території ПНР в УРСР та поляків з УРСР в ПНР — це злочин комуністичного режиму. Ґжеґож Мотика вважає, що визначальним фактором класифікації злочину є наміри тих, хто його вчиняє. Отож, УПА, на підставі згаданої виписки з протоколу, є винне в геноциді, а от АК, в аналогічних випадках, діяло "з почуття помсти", а тому це воєнний злочин. Хоч тут і в професора, і його польських колег, немає цільності логіки: коли підрозділ АК знищував село та його українське населення, вони приходили з мотивом вбивати українців за етнічною ознакою. Більше того, АК підпорядковувалося лондонському еміграційному урядові, визнаному альянтами і навіть СРСР, офіцери отримали свої звання від цього уряду. Якщо знищення українців підрозділами АК це воєнний злочин, то де, в яких документах є негативне ставлення цього уряду до фактів злочинів? Когось із командирів поставили під трибунал? Хоч би провели слідство? Ні про що таке Ґжеґож Мотика не говорить. Тоді, ідучи за логікою професора, можна припускати, що ці акції схвалювалися, або, не дай Боже, спрямовувалися урядом (адже він допускає припущення без вірогідних документів щодо українців, чому не можна припускати щодо поляків?), а тоді це безумовний геноцид. На жаль, про цю юридичну сторону справи не говорять українські історики. Врешті, їх не бажають бачити на наукових презентаціях, як от не бажали бачити на презентації у Києво-Могилянці Володимира В'ятровича. Однак тоді це не наука, а розмова поляків самих із собою, і трансляція їх думки на українське середовище. І це дорога в нікуди, якщо йдеться про українсько-польське примирення в контексті волинських подій.

Та все ж, не нарікаймо на поляків. Вони, як зауважив у заключному слові на львівській презентації голова товариства виселених українців "Надсяння" Володимир Середа, мають власну "рацію стану" (інтерес держави і нації у приблизному перекладі). Ґжеґож Мотика дотримується цієї "рації стану", безглуздо звинувачувати його в тому, що він поляк і таким себе відчуває. Змінити стан українсько-польських "історичних" стосунків ми можемо, лише змінивши своє ставлення до проблеми. Патріотизм визначається не вигукуванням "ганьба" на презентаціях, а в напрацюванні документальної української арґументації з приводу подій. У поляків два десятиліття працює наукова установа Інституту Національної Пам'яті, вони збирають свідчення, шукають документи, видають монографії. У нас немає нічого подібного, і сподіватися, що проросійськодумаючий уряд фінансуватиме щось подібне, є марною надією. Але це не підстава полегшено зітхнути, і нічого не робити. На презентації був присутній краєзнавець з Волині Іван Кузько, який задокументував спогади ще живих мешканців українських сіл про кілька тисяч вбитих українців. А що ж місцеві органи влади, які розпоряджаються, хоч і невеликим, але реальним бюджетом? Не можуть організувати польову експедицію студентів-істориків з Луцька чи Львова, чекають, що її організує Табачник? Мотика видав свою книжку і польською, і українською, а професор Богдан Гудь з університету Франка досі не може видати свого дослідження на ту ж тематику хоч би українською мовою. Зрозуміло, в бюджет університету на це Табачник коштів не передбачив, але чи в

бюджетах обласних рад не можна було передбачити цього мізерного фінансування?

За час, що пройшов від першого сигналу поляків, що вони використають зібрану документацію про волинські події з метою пропаганди та інформаційної війни, можна було охопити дослідженнями всю Західну Україну. Не зробили. Зараз гарячково проводять наради, як вийти як вийти з ситуації, коли українці виглядають в контексті документальної аргументації блідо. Та пройде апогей волинських подій 2013, і забудуть. Але за 70-ю річницею подій іде 75-та. Щоб не вийшло так, що за президентськими перегонами 2015 року проблема забулась. Бо коли з нагоди цієї річниці Сейм і Сенат почнуть готувати нові ухвали, буде пізно збирати якісь матеріали. І залишиться традиційно вигукувати…

“ганьба”…

Ярослав Сватко

Лист від Центрального Державного Архіву Зарубіжної України

До СФУЛО звернулися представники центрального державного архіву зарубіжної україніки (ЦДАЗУ) з пропозицією про співпрацю.

Вельмишановні колеги!

Звертаємося до Вас як до об'єднання українських громадських організацій різних держав, що створене для забезпечення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, етнічних, національно-культурних та Інших інтересів лемків, з пропозицією про співпрацю.

Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ) є єдиною державною архівною установою, цілковито спрямованою на роботу зі збереження та популяризації документальної спадщини української діаспори та зарубіжного українства.

Поглиблення взаємодії із закордонним українством - один із ключових пріоритетів у міжнародній діяльності ЦДАЗУ, спрямований на проведення заходів із поповнення Національного архівного фонду документами, що належать до культурної спадщини української нації та перебувають за кордоном.

Працівниками архіву здійснюється робота з формування Національного архівного фонду, його упорядкування та збереження, створення довідкового апарату до документів; реєстрації архівної україніки, що зберігається в зарубіжних та українських установах; інтенсивного використання документальної інформації в науково-дослідній та просвітницькій діяльності та ін.

У ЦДАЗУ працює п'ятеро кандидатів історичних наук, а також здобувачі наукових ступенів, які забезпечують фахове використання документів архіву в наукових дослідженнях, публікують їх, експонують на виставках, надають для користувачів у вільний доступ тощо.

Повідомляємо Вам, що на зберіганні в ЦДАЗУ знаходяться документи українських еміграційних організацій та установ, журнали, газети, присвячені діяльності лемків XX - поч. XXI ст.

Зокрема в зібраннях архіву зберігаються наступні фонди:

Ф. 18. «Колекція філокартичних матеріалів, зібрана українцями в Словаччині», поч. XX - 1988 рр. У складі фонду зберігаються листівки (Ф. 18. - Оп. 1.- Спр. 10), де відображено свято лемківської ватри у Ждині;

Загальнобібліотечний фонд (Заг. БФ), бібліотечний фонд 2 (БФ 2), бібліотечний фонд 3 (БФ 3). - газета «Наше слово» за 1971-2010 рр., в якій є рубрика «Лемківська сторінка»;

Заг. БФ. - журнал «Лемківщина» за 1979 - 1999 рр.;

БФ 3. - газета «Голос Лемківщини» за 1963 - 1966 рр.;

БФ 3. - газета «Лемківські вісті» за 1960 -1970 рр.

26 квітня 2012 року на зберігання до ЦДАЗУ було передано аудіоархів Богдана Гука, до складу якого увійшли фонозаписи спогадів воїнів Української Повстанської Армії та збройного й цивільного українського підпілля про події на українських землях Закерзоння у 1944-1948 рр. Загальний об'єм аудіо архіву становить 328 годин, своїми спогадами поділилося 128 осіб, яких п. Богдан Гук записував протягом 1989-2000 рр. Переданий до ЦДАЗУ аудіоархів є частиною колекції Об'єднання Українців «Закерзоння» з Торонто, Канада.

Сподіваємося, що вищезазначені документи зацікавлять Вас з метою використання у Вашій роботі. Ознайомитись детальніше із нашими фондами можна на сайті ЦДАЗУ http://tsdazu.gov.ua/ua/founds/archive.html.

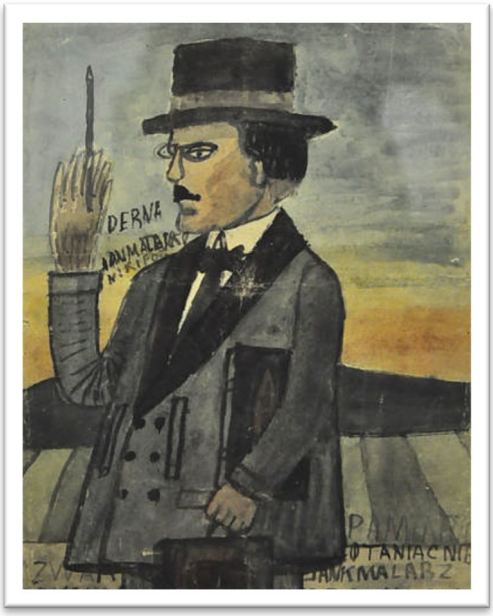
Від дня заснування Центрального державного архіву зарубіжної україніки ми постійно комплектуємося документами українських організацій і установ, створених українцями закордону. Загалом же у ЦДАЗУ зберігаються документи понад 200 українських організацій. Однак, у складі фондів трапляються документи інших інституцій або ж документи, що надійшли, але не повністю розкривають їх історію та діяльність. Тому звертаємося до Вас по допомогу - з метою поповнення фондів просимо повідомити, де можуть зберігатися документи наступних організацій:

- Пласту;
- Державного центру Української народної республіки в екзилі;
- Світової координаційної ради ідеологічно споріднених націоналістичних організацій (СКР ІСНО);
- Центрального союзу українського студентства (ЦЕСУС);
- Міжнародної культурно-освітньої організації (МКОА, США);
- Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ, США);
- Панамериканської української конференції (ПАУК);
- Української видавничої спілки «Самостійна Україна» (США);
- Української молодіжної ліги Північної Америки (УМЛПА);
- Української національної ради (УНРада, США);
- Українського Православного Братства імені Митрополита Василя Липківського (США);
- Українського конгресового комітету Америки (УККЛ);
- Українського релігійного і культурного осередку імені святого Андрія в Норт Порті (США),
- Українсько-американської координаційної ради (США); Українсько-американського координаційного центру (США);

У ЦДАЗУ постійно проводиться виявлення документів україніки в зарубіжних архівах. На базі архіву видається єдине в Україні спеціалізоване видання, присвячене проблемам збереження документів української діаспори та її історії - «Вісник ЦДАЗУ» http://tsdazu.gov.ua/files/pdf/visnik.pdf. Запрошуємо Вас до друку в ньому.
Маємо надію на подальшу співпрацю.

З повагою директор архіву В. Г. Берковськин

Никифор Дровняк. Побачення з українським генієм

У Києві в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва відкрилася унікальна виставка, що безумовно має стати мистецькою подією номер один. Адже вперше на рідних теренах широко представлено творчість видатного примітивіста Никифора Дровняка.

Українські поціновувачі «наївного живопису» зможуть «наживо» побачити 100 оригінальних робіт майстра, виконаних у різних техніках (акварель, гуаш, пастель, олівець) у хронологічному порядку, а також його фотографії та особисті речі. Усі експонати надані музеєм Никифора у місті Криниця-Здруй (Польща). Цей Музей володіє найбільшою колекцією творів Никифора у світі.

Картини Никифора Дровняка порівнюють з найкращими зразками українського примітивізму XVI–XIX ст. — безіменними авторами «Козака Мамая», ікон і побутових портретів, малюнків на склі та дереворізів. Його прізвище стоїть поряд з іменами Катерини Білокур, Ніко Піросмані, Марії Приймаченко, Анрі Руссо.

Твори Никифора, написані під відчутним впливом українського народного мистецтва, вирізняються декоративною виразністю малюнка, тонким відчуттям колориту, контрастністю кольорів, ритмічністю.

Відкрив світові непересічний талант митця у 1931 році львівський художник, українець Роман Турин. Познайомившись із роботами Дровняка, митець був вражений побаченим. Пан Роман зібрав близько 200 творів Никифора та віддав до паризької галереї LeonMarseille на виставку українських, французьких та італійських художників, влаштовану в листопаді 1932 року Українським народним музеєм ім. Т. Шевченка. Никифора визнали як яскравого представника наївного малярства, прийняли до плеяди світових художників.

Під час горезвісної акції «Операція Вісла» 1947 року Никифору довелося розділити долю всіх лемків Польщі. Чотири рази його висилали до Щецина, а він, долаючи пішки понад 700 км, повертався до рідної землі. Коли вкотре не вдалося Никифора переселити, вирішили змінити національність. Придумали йому ім'я Ян, прізвище дали Никифор.

Починаючи від 50-х років минулого століття картини художника експонувалися в Італії, Бельгії, Англії, Швейцарії, США, Бразилії, Ізраїлі, Югославії, Чехословаччині, багатьох містах Польщі, але перші чотири виставки зробили Никифора знаменитим і принесли йому світове визнання. Він дістає замовлення на картини, ікони; придбати його роботи мають за честь відомі європейські галереї; щоб познайомитися з художником, до Криниці їдуть безліч шанувальників.

«Дві національні культури — польська та українська — змагаються за право називати його своїм» — так сказано у прес-релізі організаторів виставки. Здається, змагаються лише поляки. Принаймні, польські сайти називають Никифора однозначно польським митцем, у тому числі польська Вікіпедія.

У статті до буклету «Никифор. Nikifor», виданого з нагоди цієї презентації, директор Музею Никифора у Криниці, Збігнев Воланін, очевидно, аби не сказати прямо, культурі якого народу — польського чи українського — на його думку, належить творча спадщина наївного генія, вдається до такого виверту: «Мистецтвом Никифора пишаються сьогодні поляки, лемки та українці». Хочеться зауважити, а чи пишалися поляки Никифором тоді, коли 1947 року його було переселено «разом із іншими лемками та українцями на західні землі у межах операції «Вісла» (цитата зі статті Збігнева Воланіна)? І якщо він був «уродзоним» поляком, то з якого дива його піддали репресіям?

А українці? Так, завдяки ентузіастам і меценатам у Львові постав пам'ятник митцеві, інколи з'являються статті у пресі. Але, як не гірко про це писати, очевидно, що більшість українців не знають свого генія. Навіть декотрі журналісти, які пишуть на теми культури, перед цією прес-конференцією не спромоглися хоч би переглянути біографію митця. Інакше б не ставили запитань на кшталт «А якою мовою розмовляв Никифор?» чи «а скільки коштують його картини?» …

Тож відкриваймо Никифора, українці! Тим більше — маючи таку гарну нагоду: виставка його творів триватиме до 30 червня.

Вероніка БАРАНОВСЬКА
Для «Українське слово»

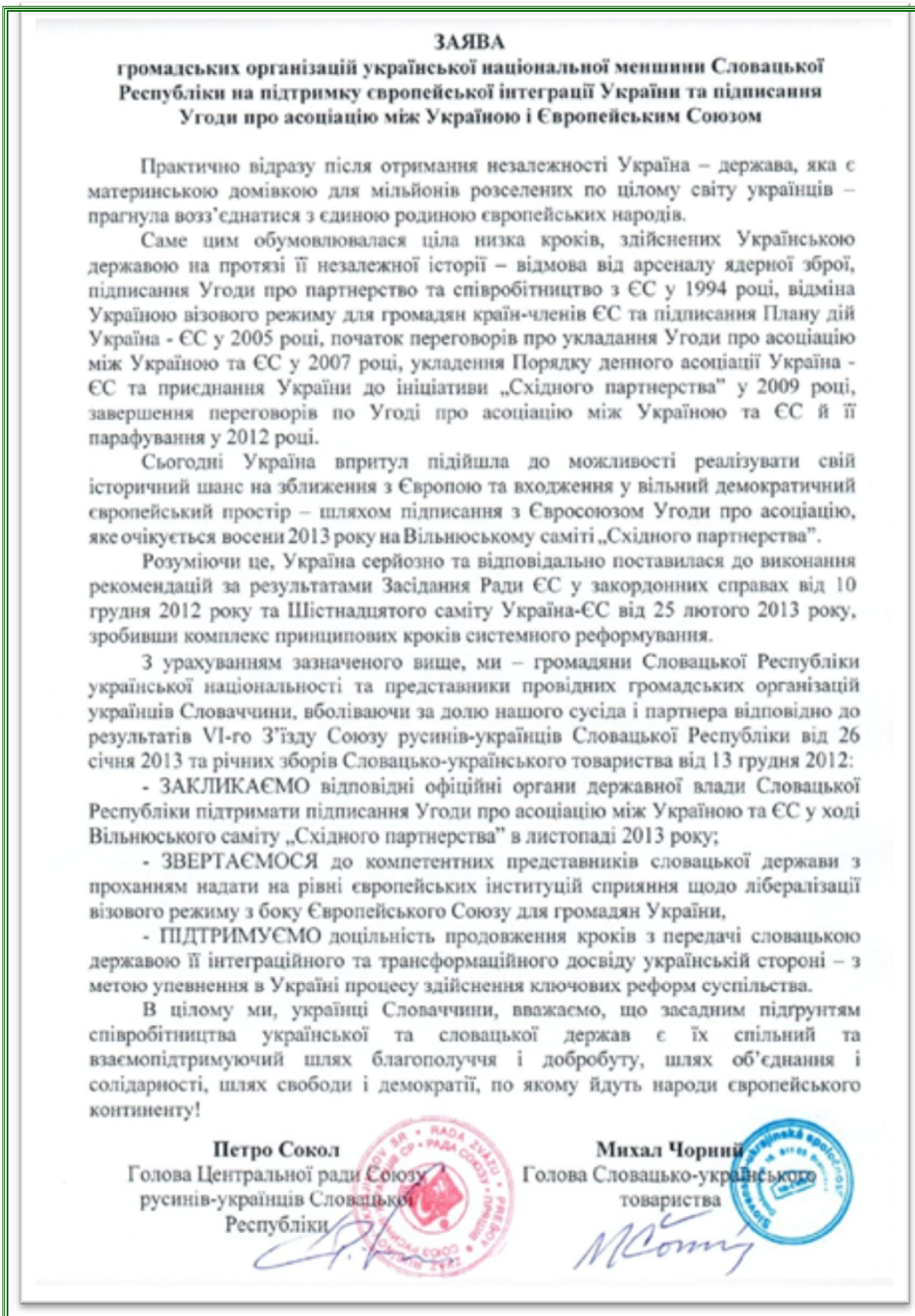
СЕМІНАР "СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ ДО 2020 РОКУ"

У Пряшеві 16-17 травня відбувся спільний українсько-словацький семінар під назвою "Стратегії українсько-словацької транскордонної співпраці до 2020 року", в якому взяло участь близько 30 учасників з кожної сторони, серед них працівники регіональних і місцевих самоуправ, експерти, старости сіл та інші люди, які займаються співпрацею з Україною.

На фото (зліва): голова Українсько-словацького центру транскордонного співробітництва «Карпати» Вадим Пилипенко (Ужгород), голова Центральної ради СРУСР Петро Сокол, голова правління громадського об'єднання «Центр європейських ініціатив» (Ужгород) Наталія Носа, генеральний консул Словацької Республіки в Ужгороді Янка Буріанова

Семінар покликаний визначити базові засади для реалізації проекту "Словацько-Український центр культури", у рамках якого Союз русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР) планує провести реконструкцію будинку для Центру української культури в Пряшеві. Партнерами по реалізації даного проекту виступають Агенція регіонального розвитку Пряшівського самоврядного краю, Закарпатська обласна культурно-просвітня організація «Матиця словацька» та Українсько-словацький центр транскордонного співробітництва «Карпати», який зокрема має завдання розробити стратегію словацько-української співпраці до 2020 року.

ЗАЯВА
громадських організацій української національної меншини Словацької Республіки на підтримку європейської інтеграції України та підписання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом

Практично відразу після отримання незалежності Україна – держава, яка є материнською домівкою для мільйонів розселених по цілому світу українців – прагнула возз'єднатися з єдиною родиною європейських народів.

Саме цим обумовлювалася ціла низка кроків, здійснених Українською державою на протязі її незалежної історії – відмова від арсеналу ядерної зброї, підписання Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС у 1994 році, відміна Україною візового режиму для громадян країн-членів ЄС та підписання Плану дій Україна - ЄС у 2005 році, початок переговорів про укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2007 році, укладення Порядку денного асоціації Україна - ЄС та приєднання України до ініціативи „Східного партнерства" у 2009 році, завершення переговорів по Угоді про асоціацію між Україною та ЄС й її парафування у 2012 році.

Сьогодні Україна вперше підійшла до можливості реалізувати свій історичний шанс на зближення з Європою та входження у вільний демократичний європейський простір – шляхом підписання з Євросоюзом Угоди про асоціацію, яке очікується восени 2013 року на Вільнюському саміті „Східного партнерства".

Розуміючи це, Україна серйозно та відповідально поставилася до виконання рекомендацій за результатами Засідання Ради ЄС у закордонних справах від 10 грудня 2012 року та Шістнадцятого саміту Україна-ЄС від 25 лютого 2013 року, зробивши комплекс принципових кроків системного реформування.

З урахуванням зазначеного вище, ми – громадяни Словацької Республіки української національності та представники провідних громадських організацій українців Словаччини, вболіваючи за долю нашого сусіда і партнера відповідно до результатів VI-го З'їзду Союзу русинів-українців Словацької Республіки від 26 січня 2013 та річних зборів Словацько-українського товариства від 13 грудня 2012:

- ЗАКЛИКАЄМО відповідні офіційні органи державної влади Словацької Республіки підтримати підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у ході Вільнюського саміту „Східного партнерства" в листопаді 2013 року;
- ЗВЕРТАЄМОСЯ до компетентних представників словацької держави з проханням надати на рівні європейських інституцій сприяння щодо лібералізації візового режиму з боку Європейського Союзу для громадян України,
- ПІДТРИМУЄМО доцільність продовження кроків з передачі словацькою державою її інтеграційного та трансформаційного досвіду українській стороні – з метою упевнення в Україні процесу здійснення ключових реформ суспільства.

В цілому ми, українці Словаччини, вважаємо, що засадним підґрунтям співробітництва української та словацької держав є їх спільний та взаємопідтримуючий шлях благополуччя і добробуту, шлях об'єднання і солідарності, шлях свободи і демократії, по якому йдуть народи європейського континенту!

Петро Сокол
Голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки

Михал Чорний
Голова Словацько-українського товариства

Слід згадати, що Центр словацької культури, яким управляє Закарпатська обласна культурно-просвітня організація «Матиця словацька», вже було відкрито в Ужгороді у вересні 2012 року на кошти українських та словацьких органів. В рамках проекту Центр було обладнано меблями та технікою. З боку українців проект передбачає реконструкцію та обладнання меблями і технікою будинку "Центру української культури" в Пряшеві по вул. Янка Бородача, 5.

Проект "Словацько-український центр культури" реалізується в рамках Програми транскордонного співробітництва ENPI Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007–2013 рр. та фінансується з європейських фондів у рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства.

Джерело "Закарпаття онлайн"

Святкування Великодня у Львові. Варто пережити!

(Очима лемкині зі Словаччини)

Все почалося кілька тижнів перед великим святом. Разом з тим як Львів почав зеленіти і цвісти, всюди навколо з´являлася весняна тематика. Щоб зворушити прохожих, вітрини магазинів заповнювалися маленькими хутряними зайчиками, курчатками, але й писанками. Можна вже було купити шоколадних зайчиків, яєчка або всякі інші солодощі. Все говорило про те, що наближається Великдень – для продавців дальша можливість швидкого заробітку.

Великодній кошик зі свяченою

Оцей опис нічим не відрізняється від великодніх підготовок в інших місцях, в яких я мала змогу побувати. Але в Україні, особливо у Львові, набагато більше можна було відчути, що наближалося найбільше для християн свято. Чим саме це було помітно? Львів'яни масово виходили на вулицю, зустрічалися на різних подіях, місто заповнювалося туристами, які саме туди приїжджали відпочити під час святкових днів.

Що найбільш могло вразити незацікавленого – це велика кількість різних великодніх подій: великодні ярмарки, водіння гаївок тощо. Україна більше ніж інші країни, пишається традицією писанкарства. Щорічні фестивалі, конкурси та виставки писанок проводяться по всій країні.

Одною з таких подій був Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Лемківська писанка», який відбувся від 26-ого по 28-е квітня 2013 року у Львові з ініціативи львівської Дитячої школи народних мистецтв, Фундації дослідження Лемківщини у Львівському обласному товаристві «Лемківщина». У майстер-класах брали участь професіонали і ті, які писачок держали в руках уперше; молоді і старші люди з України, Словаччини та Польщі. Тут, старші й здібніші передавали досвіди молодому поколінню; полтавчани вчилися новим технікам від лемків зі Словаччини... Своїми теоретичними знаннями могли писанкарі поділитися з учасниками круглого стола на тему «Народні традиції та звичаї лемків, їх розвиток у сучасній культурі та побуті».

З нагоди розписування писанок декілька разів сходилася молодь з об´єднання «Молода Лемківщина». Приємну передсвякову атмосферу, або – краще сказано – арому, було чути на три поверхи нижче приміщення їхнього товариства. Віск, писачок, свічка, декілька яєць, фарби для забарвлення – і забава почалася. Через короткий час приміщення перетворилося на писанкарську фабрику. На столі лежали писанки різних кольорів і орнаментів: тут червоно-жовте яйце з

крапочками, біля нього темнозелене з мотивами сонця та ластівки – характерними символами для лемківських писанок.

28-ого квітня – на Вербну неділю – львів'яни частіше ніж в інші неділі відвідували церкву, щоб посвятити вербові котики або „баську" – букетик сушених квітів і котиків спеціально зготовлений з такої нагоди.

Лемки традиційно сходилися на Богослужінні в єдиній лемківській церві на територіях України, яка знаходиться в ареалі Музею народної архітектури та побуту у Львові, неофіційно називаного «Шевченківським гаєм». Оця симпатична дерев´яна церковця була побудована 1991–1992 рр. в пам´ять тисячоліття об´єднання земель Лемківщини з Київською державою. На цей «свій куточок землі» кожну другу неділю в місяці приходять місцеві лемки, аби почути лемківське слово і зустрітися зі «своїми».

Коли я дивилась навколо церкви і захоплювалася чудовим краєвидом, раптом перелякав мене незнайомий дідусь. Опинився переді мною з посвяченою баською, бив мене нею по плечі і промовляв: «Не я б´ю – верба б´є, за тиждень Великдень!" Побачивши моє здивування, він додав: „Ця гілочка – символ життя і перемоги. Кожного треба сьогодні нею побити. Дівчинко, приходь сюди і за тиждень. Ми тут сходимося біля церкви і разом святкуємо» – додав з усмішкою симпатичний дідусь.

5-ого травня, на Великодню неділю, щоб я не святкувала одна в гуртожитку, місцевий друг запросив мене поснідати з його сім´єю. Потрібно було встати рано, щоб підготовити великодній кошик – покласти до нього з кожної страви по шматочку, одягнути вишивану сорочку і можна було йти до церкви святити.

Після трьохгодинного стояння посеред смачного запаху шинки та ковбаси, нарешті ми діждалися сніданку. Спочатку господар хати помолився і подякував за багатий стіл, потім символічно подав кожному шматок свяченого яйця. Тоді гостина могла початися. Я не знала, куди скоріше глянути – тут шинка, там ковбаска, солонина, хрін з яйцем, буряк, паска... «Візьми ще пиріг з начинкою картоплі і гречки"... „Ось, тут поїси ще бульйон з м´ясною канапкою.» – щедро пригощала мене господиня. Після сніданку всі ми попили чай, поїли тістечка. А коли ми прощалися, чекав мене ще повний кошик гостинців. От, щира українська душа!

Ігри в Шевченківському гаю на Великодній понеділок

В обливальний понеділок «наші» знову збиралися в «Шевченківському гаю» біля лемківської церкви. Старі в святковому настрою весело балакали, а молоді розважалися по-своєму. Традиційно водили гаївки – весняні пісні, які люди в минулому співали, щоб передати свою енергію природі, щоб усе навколо прокинулося і знову ожило. Багато з них до сьогодні співаються одночасно з хороводними танцями та іграми, які мали би «закликати» весну та добрий урожай.

Крім лемків до «Шевченківського гаю» приходили цілі сім´ї і групи молодих з усього Львова, одягнені в святковому – у вишиванках, або в комплектних народних строях. Галявина біля церкви заповнилася групами людей – тут грали різні гри, там співали, десь проводили майстер-класи автентичного танцю або козацькі забави. Деякі просто сиділи і гостилися свяченим. Поміж ними де-не-де бігали хлопці з пляшками води, щоб виконати свій обов´язок – жодну дівчину не залишити сухою. В такому чудовому настрою веселилився «Гай» до пізньої ночі.

Ігри в Шевченківському гаю на Великодній понеділок

Ввечері я, втомлена після напруженого святкування, вирушила додому. Як я стояла на зупинці трамвая, ще мені дісталося відро води від незнайомий хлопців, які проїжджали біля мене машиною. «Христос воскрес!» – закричав поливальник, радіючи, що вода мене не оминула. А я, на превелике диво, раділа разом з ним, вважаючи себе учасницею старовинного „очищального" дійства. Я раділа разом зі всіма. Така радісна святкова атмосфера була у Львові помітна ще кілька днів після Великодня. Ще кілька днів після того вулиці були заповнені людьми у вишиванках...

Львів, 14-ого травня 2013 року

Михаела Мушинка,

студентка Карлового університету в Празі
т. ч. стажистка Львівського університету.
фото – Олена Куйбіда

Лемківський Великодень у Канаді

Першими в приміщенні Пластової Домівки ім. Ярміли й Ераста Гуцуляків у Торонто появилися організатори – члени Відділу Торонто Об'єднання Лемків Канади (ОЛК), які підготовляли святкові Великодні страви та розкладали їх на заздалегідь підготовлені столи, вкриті кольоровими скатертинами. Перед третьою годиною пополудня, в неділю 12 травня, люди почали більш гуртом приходити, шоб займати місця. Приємно було збагнути як одні обіймами вітали других словами – Христос Воскрес. А вже коли прихожі посідали, голова Відділу Володимир Покрищак привітав усіх присутніх, зокрема о. Олега Качура – священослужителя при

церкві св. Миколая. Він же ж, привітавши зібраних на цьому святі та співом “Христос Воскрес”, поблагословив трапезні харчі: хліб і паски, яєчка і ковбаски, всякого роду м’ясні продукти та різні асортаменти сирних виробів тощо.

На замовлення спонсора Богдана Дуди на сцені появилося одинадцять пар молодщих танцюристів під назвою “Вітерець” віком від 8 до 11 років, які виконали три народні танці, підготовлені Лесею і Валерієм Мовчанами – керівниками танцювального ансамблю “Україна”. Для піднесення святкового настрою Великодня два вірші “Христос Воскрес” Леоніда Глібова та “Земля – Мов Писанка” Михайла Маморського прочитав Павло Лопата.

Тарілки, наложені свяченим, навіть теплими ковбасками, бо на дворі не аж так була тепла днина, поволі порожніли, хоч не зовсім. Дбайливі члени ОЛК, переважно наші жінки, підготували тої всячини так багато, що не все можна було поїсти.

З нагоди Дня Матері, який співпав на тиждень після Великодня, кожна присутня жінка – мамуся або і бабуся, отримали червону квітку гвоздика. Чотири вірші тої ж самої Ганни Черінь – поетеси, що з 1949 року жила в ЗДА, присвячені жінці, прочитав автор цього допису. Голова відділу ОЛК, проголосивши про заховані писанки у інших кімнатах будинку ПЛАСТ, заохотив діточок розшукати їх і принести з поверненням. Опісля вони, а їх було майже 20 різного віку, отримали символічні дарунки. При голоснику появилася співачка з гітарою Галина Гринечко, яка збагатила святкову програму. Вона милозвучно виконала дві пісні Ганни Чубач “Великодні дзвони” та “Молитва за дітей”.

Притаманна і характерна лемкам риса поспівати собі при всіляких нагодах проявилася і під час цієї веселої зустрічі. Маріюш Москаль на акордеоні, Михайло Романяк на сопілці та Павло Тирлич на гітарі піднялись забавляти присутніх, а їх було близько сотні, що ще довго не розходились. Вони ж бо вгощалися вином, кавою та всякими розкішними солодощами, спеченими лемківськими “ґаздинями”. Всі ще співали різні пісні а думками полинали на рідні землі, щоб пригадати собі молодечі роки, близьку рідню порозкидану чи не в усіх закутинах Польщі та на Лемківщині. Так лемківські традиційні Великодні свята на еміґрації щороку

повторюються, які скріплюють і зближують кожного з нас з метою продовжувати їх і передавати наступному поколінню.

П. Лопата

ДОЛЯ ЛЕМКА-ВИСЕЛЕНЦЯ У ЧУЖІЙ ДЕРЖАВІ

Сьогодні наша розмова із живим символом тих українців, які повернулися із вигнання, відроджував тут Православну Церкву та вже майже 50 років несе пастирське служіння на Підкарпатті – владикою ***АДАМОМ (Дубецем), архієпископом Перемиським і Новосанчівським Автокефальної Православної Церкви у Польщі****.*

Доля лемка-виселенця у чужій державі

Я народився у 1926 р. у с. Фльоринка на Лемківщині, там ходив до школи. За німецької окупації навчався в учительській семінарії в Криниці. Навчанню завадив арешт батька, котрого було відправлено до Осьвєнціма, де й загинув.

Закінчилась війна. В людей була надія, що все поверне до норми, а вийшло навпаки. Посилилась діяльність місцевих польських банд (не партизанів!), котрі грабували наші села, переслідували і вбивали людей, тримали їх в страху, щоби ті виїжджали в Україну. Люди плакали і виїжджали – хотіли жити. Покидали засіяні поля. Наших фльоринчан – людей з Карпат, з лісів виселяли на Велику Україну в степи, де було все знищене протягом війни. Наші люди не вміли копати землянок, ані в них жити. В горах мали достатньо дров, в Україні ніяк не могли пристосуватись до нових обставин життя. Тим більше, що 1947 був голодним роком. Слабші повмирали, інші якось

окліматизувались, більшість в різний спосіб перебралась пізніше зі степів ближче кордону і осіла в Галичині.

З Лемківщини українців поляки виселювали, а в Україні приймали їх неохоче, як "полячків". Про це все ми дізнались ще 1946 року, коли поверталися здемобілізовані так звані «Лемківські добровольці» з Красної Армії і приносили жахливи вісті. Акція на Схід ще не була закінчена, але люди сказали: якщо вмирати — то на рідній землі. Втікали, ховались, не давались вивозитись. Восени 1946 р. припинили виселення, але радости не було.

Нас в горах зісталась горсточка, без інтелігенції, котра або була винищена, або роз'їхалась по великих містах, скриваючи своє походження. На Західній Лемківщині зістало 6 православних священиків, уніятські пішли на службу до костела, куди після акції «Вісла» затягали своїх вірних. «Тут перечекаємо» — говорили, але в дійсності перетривав якийсь незначний процент, більшість асимілювалась і окатоличилась.

Але повернімося ще до 1947 р. і акції «Вісла». Коли пішли чутки, що українців, які залишились, будуть переселювати на Ziemie Odzyskane – тобто на західні, понімецькі землі Польщі — ми не вірили. Тим більше, що влада цілий час твердила, що «Łemków nie będziemy wysiedlać» (лемків не будемо виселювати). Сталось інакше. Виселення наступило раптово і несподівано. Ми залишили все, бо що господар може забрати на одну чи дві фіри, тягнені в більшості коровами? (коней в селі було кілька – забрали німці, а потім банди). Під конвоєм провадять нас до стації Грибів (Grzybów). Дивимось востаннє на село, на засіяні, засаджені поля, на хати, на церковцю – серце розривається... Одні люди плачуть, другі – замкнулись в собі, і слова від нього не почуєш. Печальна картина, страшно згадувати...

На стації – вокзалі, тиснява, плач дітей, ревіння худоби, крик жовнірів. Все це зливається в один неописаний жахливий шум.

Нас заладували на третій транспорт, але ніхто нам не сказав, що нас везут до Любіня. Ми їхали в незнане. Перший транспорт, як ми пізніше дізнались, розгрузили в Тожимі, другий (по дорозі мали катастрофу і було багато поранених), розгрузили в Новій Солі, а четвертий — в Пшемкові. От так порозкидали моїх односельчан. Нас, 30 родин, поселили в Михалові, на кольонії, де був білий пісок, через те кольонія не була заселена. В основному розселяли максимально по 3-4 українські сім'ї на село. Хати — нічого собі, але без вікон і дверей. Печі порозвалювані – так виглядали оселі після пограбування. Ми якийсь час так вегетували, бо ще мали надію на повернення додому, але коли нас було «усвідомлено», що повернення нема, люди почали ремонтувати хати і забезпечуватись харчами на зиму. Почалась тяжка, мозольна праця. Мужчини пішли працювати до лісу, де тоді масово зрізували дерево, а жінки переважно по сусідніх селах працювали у господарів поляків, котрим тоді добре жилось, бо зайняли кращі понімецькі господарства. Восени ми засіяли озимину – почали вже господарювати. Була дружність, люди допомагали одні одним.

Розуміючи, що без рідної Церкви пропадемо тут, ми зразу організували церковне життя — в одній хаті зробили каплицю, а нас обслуговував о. Бігун, котрий разом з нами був виселений, а потім із с. Зимна Вода (коло Лігниці),

доїжджав о. Левяр. Ми цілий час мали духовну опіку, бо православні парафії зразу постали в Пшемкові та Лігниці.

Поселили нас на землях західних, але там тяжко було жити нам ... Я дуже важко це переносив: інший клімат, рівнина, то не було такої води, тих гір…а тільки піски і комарі. Я не міг того витримати. А крім того, ми не мали жодних прав, відбувалась насильна асиміляція, ми надалі були постійно переслідувані. Тому по смерті матері я зрозумів, що Церква є єдиним осередком, що плекає і зберігає віру, мову, культуру і націю. Я собі подумав: може і мені піти і присвятити себе служінню рідній Церкві і нашому народу?

Церква як прихисток і випробування

У 1956 рокі вступив до семінарії, а потім і до Теологічної академії у Варшаві. У 1964 році після її закінчення захистив наукову працю «Початки християнства на землях польських».

30 жовтня 1964 р., відразу по закінченні академії мене рукоположили і митрополит скерував на Лемківщину у с. Висова. Я був щасливий — то ж мої рідні землі! Кілька родин, котрим вдалося повернутись з вигнання, прийняли мене дуже радісно, бо ж коли є в селі священик – то і духовне життя є! Добре там було.

Нажаль у Висовій я довго не був. Священик має послух – отримав декрет (*указ на переміщення/призначення на нову парафію. — ред.*), потрібно його виконувати. Митрополит переніс мене до Кальникова, біля Перемишля. У Кальникові — українському селі на прикордонні потрібний був священик, який знав би галицькі традиції, і тому митрополит направив туди мене. Мене

добре там прийняли, бо в селі досі не було постійного священика. Люди хотіли впорядкувати своє духовне життя, парафія була відновлена, але тодішня влада і римо-католики робили все, щоби дестабілізувати духовне життя українців. Саме тоді мене було призначено виконуючим обов'язків декана ряшівського.

Кальників було велике село, але розбите. Українців звідси не виселяли. У 1945 році вони перенесли метрики до костелу і в час акції «Вісла» їх не рухали, бо ж вони — «католики», котрі ходили до костелу, а церква була зачинена, покинута... Але збереглась, бо один селянин, а саме Михайло Польний за 500 злотих купив її, і таким чином врятував, бо вже хотіли розібрати. У 1957 р. люди вирішили повернутись до церкви. Але старання, щоб священик був у селі, виявилися не такими простими: ані уряд, ні Костел (*тобто РКЦ. — ред.*) цьому не сприяли. Ті люди, які признались до Православї Церкви, а отже і до української національності, мали весь час тяжке життя: їх переслідували як націоналістів. То ж частина кальниківчан залишилася в костелі, аби їх тільки не чіпали. Однак значна частина людей поступила згідно зі своїм сумлінням: що буде, то буде.

Пізніше влада допустилась провокації — заарештували дяка Стефана Ферка, бо думали, що парафія розвалиться, але люди залишалися вперто при вірі православній і її втримали.

Крім Кальникова, в довколишніх селах наші люди теж хотіли відродити церковне життя, наприклад у Грушевичах, Стараві, Стубні, Наклі, в Лазах. Але як тільки до органів влади поступили прохання від людей, то храми відразу ж розбирали (в Грушевичах церква згоріла). А відповідь від влади була така: «Ze względu na brak obiektu parafia nie może erygowana» (*з причини відсутності*

об'єкту парафія не може бути відновленою) … В інших селах наші храми зайняли римо-католики, наприклад в Хотинці, Торках, в Поздячу (тепер Лєшно) та ін.

І тут знову повторилися мої обставини: тільки я звик до Кальникова, як у листопаді 1966 році отримую декрет на Сянік, куди прибув у січні 1967 р.

Парафія у Сяноці була розбита, переслідувана, безперервно виникали провокації, священика оскаржували за аморальну поведінку, декотрі парафіяни не витримали переслідувань і для святого спокою пішли до костелу, де ніхто їх не переслідував. Отож, я прийшов на «вогонь». Хоч мій попередник, отець Левяр, отримав декрет на іншу парафію, проте не хотів виїжджати із Сянока. Для мене не було нічого, навіть житла – я тоді замешкав, як квартирант у старшої парафіянки — пані Чапорової. Митрополит Стефан мене попередив: «Якщо хочемо зберегти парафію у Сяноці, — а я тебе бачу тут парохом – будь дуже обережним, не вдавайся в розмови з незнайомимим людьми, не політикуй, в проповідях тримайся виключно Євангелія, бо там є люди, які ходять і контролюють все!». Тоді я ще багато чого не розумів, не підозрював, що люди можуть робити такі підлі провокації…

Перетривав я той найгірший час з Божою поміччю. Пізніше о. Левяр однак виїхав до Перегримки і звільнив парафіяльне помешкання – 1 кімнатка і кухня, в приміщенні теперішнього єпархіального управління (де в ті часи був гуртожиток для учнів економічного ліцею). В таких умовах я прожив 19 років.

Як я вже згадував, у Сяноці багато людей перенесли метрики до костелу, тільки горсточка зосталася при церкві, а отже почували себе українцями. Не було легко – людей, котрі залишилися при церкві, переслідували, звільняли з праці, могли й побити на вулиці – то були страшні часи… Я тоді не здавав собі справи і не думав, що тоталітарна система може так зневолити і здеморалізувати людину. Але довелося покірно все сприймати і не зважаючи ні на що – служити і працювати. А роботи було, як то кажуть – непочатий край! Як ряшівський декан, я старався внормувати церковне життя деканату: їздив по Лемківщині, бо ж треба було все піднімати із руїн. Декретом церкви були передані нам, але більше нічого… Все поруйновано, ніякого житла для священиків, ніякої помочі від держави. Треба було переконувати людей, що ми мусимо своїми силами ремонтувати, бо ніхто нам не допоможе. Помаленьки ми почали все відроджувати. Я старався, аби священики проживали стабільно на парафіях, бо це підтримувало людей. А влада і Костел вмовляли людям, що це все тільки тимчасово, що «шкода вашої праці», але ми кріпилися вірою в Бога. Саме через убогість, малочисельність наших людей, які залишилися при парафіях, ми стали ближчими один до одного.

Повернення парафій

Коли нас виселяли, то тільки на самій Лемківщині було 62 православні парафії. Коли я вернувся сюди, то майже всі церкви були знищені. Зосталися тільки у селах: Вафка, Богуша і Кам'яна. Тут з них латинники зробили костели. Три церкви — Бортне, Квятонь і Бодаки були зруйновані, то ми їх і забрали, відбудували і до сьогодні там служиться.

Вже під час моєї діяльності було побудовано каплицю біля с. Хотинця на Перемищині у с. Ніновичі, а також церкви у Розділлю, Зиндрановій, Криниці,

Горлицях, Команчі, Регетові, а сьогодні закінчуємо будову у Білянці і Ряшеві. Ми побудувати 14 плебаній, і тепер кожний священик має де жити.

Але є й одна тяжка втрата: свого часу нам віддали руїни церкви в с. Поляни. Ми відбудували церкву, а потім, після ряду провокацій, костел силою забрав її в 1971 році. Влада не інтервенювала... Ми (15 родин) молилися під мурами більше 20 років. Було 15 судових слухань, але нас ніхто навіть не чув. І головне найприкріше то, що проти нас, православних, ходили свідчити греко-католики. Але пізніше, коли вже було зорганізовано греко-католицьку парафію, то ніхто з них з костелу не повернувся, всі там залишилися, а на богослужіння до греко-католицької церкви пішли ті частково, які перечекали і збереглися у Православній Церкві.

Непросто було у с. Запалові біля Ярослава відновити богослужіння і церковне життя. Люди, котрі вернулися із переселення, були готові на все. Вони розуміли, що якщо не буде церкви, то й українського сліду тут не залишиться. Вони зі всіх сил старалися, щоби створити православну парафію і мати постійного священика. Святиня стояла там пусткою, бо костел мав своє приміщення. Пізніше храм був замінений на склад (зберігалися міндобрива), стіни були переповнені сіллю, то треба було вкласти багато труду, щоб допровадити церкву до належного стану. Ініціатором відкриття був п. Бахур, п. Базелевич, родина Онишків та інші активні парафіяни. Там при відкритті теж була провокація, і частина українців зхалишилися при костелі *(авт. – переписалися на поляків).*

У 2011 році ми урочисто святкували 45 років відновлення богослужінь у Запалові – там тільки 8 родин, але то віддані парафіяни і церкву утримують належним чином. Протягом цього часу вдалося навіть побудувати плебанію для священика.

То був дуже тяжкий час і специфічний деканат. Тоді при владі була комуністична система, нам, українцям, приписували різнорідні злочини, хоч нас і не визнавали, як національну меншину. Ми не мали автомобілів, а державна комунікація була дуже складна – парафії були розкидані так, що ми не могли обслужити у свято чи в неділю 2 церкви. Наприклад дозволили відродити парафії у с. Запалів за Ярославом, і в с. Кальникові коло Перемишля. Автобус ходив тільки раз на день – заїдеш в Запалів в суботу, а виїхати можеш тільки в неділю. А ще, як на зло відкривали парафії там, де ніхто не просив, але там де були наші люди – то не хотіли. Наприклад передали церкву у Пікуличах коло Перемишля, у Бірбці над Соліною, чи в Посаді Реботицькій – але там вже не було жодної української родини, тобто після акції «Вісла» туди ніхто з наших не повернувся. А ще, як вже я згадував, постійно робили проти нас

провокації. Я три рази їздив до Варшави оправдуватись від наклепів, однак Господь був зі мною…

Відродження єпархії і її сьогодення

Наша єпархія дійсно одна з найстарших – заснована учнями св. Мефодія в кінці IX століття. Ліквідація єпархії відбулася у 1692 р., коли Інокентій Вінницький перейшов вже як уніатський єпископ із Сянока до Перемишля. Проте наша Сяніцька округа не прийняла унію, і згідно з архівними документами адміністратором церкви Православної став о. Білінський. Аж у 20-х XVIII ст. Сяніччина змушена була прийняти унію.

Ще в 70-тих роках мені пропонували стати єпископом Вроцлавським, де є багато наших переселенців, але видно не було на те Божої волі, я відмовився. Тепер розумію, що Господь для мене готував інший шлях.

У 80-х роках, коли настала «Солідарність», змінилися обставини в державі і політика щодо нас, українців. Тоді наші люди звернулися до Митрополії і до центральної влади Польщі з проханням відновити Перемиську православну єпархію, а мене просили висвятити в сан архиєрейський. Мені нелегко було в ті часи прийняти рішення, згодитися, але наші вірні наполягали: «Є можливість, і коли держава погоджується, то треба з того скористатися».

І так 19 січня 1983 р. я отримав чернечий постриг, а 30 січня 1983 р. мене хіротонізовано на єпископа. Став я вікарієм Варшавської митрополії. Але відразу ж виникли нові проблеми: державна влада не спішила з відродженням Перемиської православної єпархії – запротестував Костел. Аж 6 вересня сам президент Польщі підписав відповідні документи. 30 жовтня відбувся інгрес, і мене впровадили на кафедру як єпископа Перемиського-Новосанчівського, із осідком в моїй рідній парафії св. Тройці у Сяноці.

Коли відродилась єпархія, то зразу повідомили, що управління переходить повністю на самоутримання. А в дійсності, уряд сподівався, що я не втримаюся. Але, дякувати Богу, я тоді отримав поміч із закордону і так ми перетривали найтяжчі часи. Вдалося мені також з великими перешкодами відкупити приміщення сяніцької плебанії, де тепер знаходиться єпархіальне управління.

Багатолітнім канцлером управління є о. митрат Йоан Антонович, котрого у 1983 році ще як диякона мені прислав із Білосточчини владика Сава. Потім до Сянока прийшов о. Антон Ярий із п. Маріанною, яка очолила єпархіальний хор і підняла його на належний рівень.

Коли відновили єпархію, то була 31 церква, в тому числі 28 церков по-унійних, котрі були в стані руїни, подекуди замінени на склади, а навіть і на стайні… А священиків було 7. Тепер є 14 священиків і 34 церкви.

Однак вірних сьогодні на половину менше — близько 2-х тисяч. Старші померли, молодь здебільшого виїжджає у великі міста за роботою, або не повертається після студій до рідних парафій, або емігрує за кордон. Є й такі, що піддались асиміляції.

Найбільша наша парафія у Кальникові – понад 500 осіб, потім у Морохові (села Мокре і Морохів) – там 60 родин. Сянік у нас в єпархії десь на третьому місці – маємо всього 120 осіб. У нас в місті є ще і греко-католицька парафія, котра

налічує кілька родин. До них приходять деякі емігранти з України і дехто з околиць.

Коли почала відроджуватися УГКЦ, я був стурбований, бо більшість наших парафій до акції «Вісла» були уніатськими. Але у 1992 році тільки одна з наших колишніх парафій в селі Гломча біля Сянока приєдналася до УГКЦ, а решта лишилися зі мною при Православії. Навіть у Морохові-Мокрому, де греко-католики побудували нову церкву, то тільки дві родини відійшли від православної парафії.

З греко-католиками довший час була суперечка щодо колишніх унійних храмів, котрі ми відбудували з руїн. Але нарешті все врегулювалось і вже майже маємо спокій. Лише є непорозуміння щодо гори Явір. І то дивно, бо ні у Висовій, ні в найближчих селах немає греко-католицьких парафій, є тільки поодинокі греко-католицькі родини, котрі доїжджають, наприклад, до Устя Горлицького, Лосі, Снітниці, Новиці, Гладишова чи інших своїх парафій. Та і культ Пресвятої Богородиці, і прощі на гору Явір теж розвинули ми і все відремонтували після 1958 році, коли все було позакривано.
У нас священики обслуговують 2, а часом 3 і навіть 4 маленькі парафії. Переважно їмості (*дружини священиків — ред.*) працюють, а священики ще в школах мають лекції Закону Божого. Якось живуть. Я завжди їм кажу: «Чи ж ти мусиш їздити мерседесом за 300 тисяч? Купи собі авто за 3 тисячі, і так само собі будеш їздити... Люксуси церкві не потрібно, ані надзвичайні багатства, але не можна допустити і до убогості! Поміркованість — це те, що може горнути людей і цінувати вас, як пастирів. Не потрібно ставити на перше місце свої вимоги, бо ви прийшли служити людям, а не люди Вам. Дякуйте Богу, що ви у своїй скромності є ближче до Нього, а це є в житті найголовніше».

Так історично склалося, що ми тут на Підкарпаттю не дотримуємося ні обрядовості, ні вимови московської, а бережемо своє – українське, тримаємося старовинної галицької традиції. Ми ніколи під Москвою не були і нічого спільного не мали. Для нас ближчими є Греція і Балкани. А вірні нашої єпархії – то майже всі українці.

Про національне і особисте

Тепер українцем у Польщі бути легонько (владика сміється). Тепер ніхто нікого не переслідує, не принижує — цілком інше відношення, в порівнянні з минулим... По 80-му році стало легше, але найважливіше це те, що повстала Незалежна Україна, то і поляки почали до нас по-іншому ставитись.

Коли Віктор Ющенко був Президентом України, то він відвідував українців у Польщі, декілька разів був у Перемишлі. Тоді вперше за всі роки ми відчути свою повноправність, з нами, як з українцями, поляки почали рахуватися. Пам'ятаю, як то було урочисто в Народному Домі: вітав Президента і я, і владика Іван Мартиняк. А 2007 році Президент Ющенко під час Лемківської ватри в Ждині нагородив мене державною відзнакою – орденом Ярослава Мудрого.

Я ж цілий час живу для Церкви і для людей: постійно перебував у роз'їздах, у роботі із людьми — пояснював, переконував, а часом довелося бути суворим, бо тільки так можна було вирішити справу. Мені свого часу фінансово помагали німці і швейцарці. Я завіз їх до Полян, показав, яку нам відібрали святиню, а вони

побачили, яку кривду ми тут переживаємо... Швейцарці нам організували допопомогу, і то велику – а за ці гроші я побудував у Горлицях і церкву, і Центр православної культури. Завдяки цій допомозі нам вдалося побудувати і відремонтувати інші храми і плебанії.

Молюся, щоб Господь мені допоміг ще прожити трохи, аби я бачив і освятив церкву у Ряшеві. Багато зусиль поклав для реєстрації громади. Мрію розпочати будівництво і оформлення храму. Але найважніша мрія, а вірніше – то молитва і просьба до Всевишнього – це дальший розвиток Святого Православія на Підкарпатті. Моє покоління відбудувало церкви, привернуло духове життя, а на долю молодого покоління позістало утримати те все. Але не тільки утримати, але і далі розвивати все те, що було добре нашим предкам.

Бажаю Божого благословення, єдності, злагоди, братерської любові і православним в Україні, щоби вдалося створити одну Церкву єдиного Православного Патріархату в Україні – тоді буде сильна нація і сильна Україна.

Підготував Юрій Федів.
Для «РІСУ»

Лемки Львова у столиці збиратимуть кошти

24 травня 2013 р. відбулося засідання постійної комісії з питань культури, історико-культурної спадщини, духовного відродження та засобів масової інформації Львівської обласної ради.

Як повідомляє прес-служба облради, під час засідання депутати розглянули низку звернень.

Зокрема, депутати підтримали звернення Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства „Лемківщина” і вирішили надати фінансову допомогу з обласного бюджету у поїздці Народного ансамблю пісні і танцю „Лемковина” у м. Київ.

8 і 9 червня „Лемковина” братиме участь у доброчинних концертах у „Мамаєвій слободі”, що в центрі Києва, та у селі Мотивилівці Київської області, під час яких збиратимуть кошти для будівництва екологічних будинків для престарілих незрячих.

ЛИСТИ ЧИТАЧІВ

Частинка Лемківщини у Норвегії

Вітаю!

Якщо дозволите розповім Вам одну історію, що трапилася в Норвегії. Блукаючи гірськими дорогами та фіордами натрапив на одну місцину, містечко **Stordal**, куди раніше був доступ тільки з моря. Запримітив незвичайну культову дерев'яну будову, поряд старе мале кладовище та неподалік хату характерної архітектури - при детальному огляді, зауважив Лемківський тип будови. Культова споруда всередині розмальована древлянським орнаментом, збудована 1701р.! А на цвинтарі виділялися два ковані візерунками хрести! Дивись на світлині в додатку. Напис на табличках “Гуріна Анна 1723”,”Гуріна Єлизавета 1725”! Це місце в Норвегії рахується національною пам'яткою як давнє поселення! Я повідомив екскурсоводу, що люди які тут поселилися вихідці з України та вказав на ознаки! Вона була дуже здивована, бо такої версії не розглядали! Але українські прізвища на характерно кованих хрестах, будинок лемківської архітектури послугували для подальших досліджень цієї місцини! Ще цей історик повідомив, що подібних будинків, лемківської архітектури було багато в цій місцевості і де ніде більше не зустрічаються! Ясно що ці люди прийшли з України, бо на Поліссі зараз проживає не одна тисяча Гуріних! Вклонившись своїм землякам - поїхав далі. Найкращих побажань,

Іван Крячко

АНОНСИ ТА ОГОЛОШЕННЯ

У Львові відбудеться концерт двох лемківських колективів з Пряшева

У суботу, 8-ого червня, на запрошення ЛООВУТ "Лемківщина" до Львова з концертом завітають два колективи зі Словаччини – "Сердечко" і "Карпатянин". Ідея заходу зародилася у Міхаели Мушинки, що сама є учасницею одного з колективів, і з ентузіазмом була підтримана ЛОМГО "Молода Лемківщина".

Матеріал для виступу "Карпатянин" і "Сердечко" в основному черпають з областей, в яких збереглися традиції лемківського співу і танцю, зокрема в Старій Любовні, Бардейові і Свиднику. Колективи тісно пов'язані з Союзом Русинів-Українців Словаччини і часто беруть участь у заходах, організованих товариством. Щороку виступають на фестивалях в Свиднику, «Маковицькій струні» в Бардієві та в Камйонці. Крім того успішно репрезентують лемківский фольклор з-за кордоном, зокрема Польщі, Чехії та не раз також в Україні. До репертуару "Сердечка" з-поміж іншого входять веселі дівочі пісні, та також вистава про відомого карпатського розбійника Довбуша. "Карпатянин" покаже глядачам традиційне лемківське весілля, закрутить енергійний танок та розвеселить автентичними піснями, що яскраво відрізняють бескидську мелодію серед іншого українського фольклору.

Виступ відбудеться: **8-ого червня 2013р о 18.00.**

Місце проведення: Львівський академічний театр ляльок (пл. Данила Галицького 1).

Вхід вільний.

ФОРУМ МОЛОДІ ДІАСПОРИ "ТЕРНОПІЛЬ 2013"

Повідомляємо, що з **18 до 27 серпня 2013 р**. Світовий Конґрес Українських Молодіжних Організацій (СКУМО) організовує у Тернополі Форум української молоді діаспори "**Тернопіль 2013**" (ФУМД), в якому візьмуть участь представники української молоді з усіх країн проживання діаспори.

Цьогорічний ФУМД складатиметься з трьох частин:
- Табір молоді діаспори **18-25/26 серпня**
- З'їзд Світового Конґресу Українських Молодіжних Організацій **25-27 серпня**
- Діаспора Фест **25-27 серпня**

Вже сформовано 4 організаційні робочі групи: адміністративна, програмна, медіа і творча; запрошуємо зацікавлиних зголоситись для роботи в групах і підготовки ФУМД. Чекаємо пропозиції на рахунок програми -fumd2013@gmail.com.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ „ЛЕМКИ, БОЙКИ, ГУЦУЛИ, РУСИНИ – ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, МАТЕРІАЛЬНА ТА ДУХОВНА КУЛЬТУРА“

Музей української культури (Словацький національний музей) в Свиднику організовує 14 – 16 червня 2013 р. міжнародну наукову конференцію „Лемки, бойки, гуцули, русини – історія, сучасність, матеріальна та духовна культура“ (з нагоди 120-ої річниці заснування Словацького національного музею)

Співорганізатори: Akademia Pomorska w Słupsku (Polska)
Uniwersytet Zielonogórski – Instytut Politologii (Polska)
Асоціація україністів Словаччини
Українське історичне товариство в Польщі

Адреса: SNM – Múzeum ukrajinskej kultúry
Ul. Centrálna 258
089 01 Svidník
Slovensko – Slovakia
E-mail: sekretariat-muk@snm.sk
Tel.: +421 54 2451001-2

ЦІКАВО ЗНАТИ

Антропологічні особливості русинів-українців Закарпаття.

Ведучи мову про етнічну історію та походження корінного етносу – русинів-українців краю, слід особливо виділити капітальну працю Івана Гашпара «Антропологія восточних славян из особливою увагою на подкарпатских русинов», надруковану в журналі «Зоря» (1943) . Стаття, написана угорською мовою з резюме на місцевому діалекті, заслуговує спеціального дослідження, у своїй роботі ми вкажемо лише на окремі моменти, пов'язані з антропологією закарпатських русинів-українців.

Автор зібрав величезний матеріал з різних місцевостей України. Зокрема, в околицях Чернігова і Білої Церкви досліджено 205 осіб, у південній частині від Львова – 202, на території Закарпаття – 800 осіб. Зібраний матеріал дозволив автору провести порівняльну характеристику і зробити відповідні висновки.

Дослідження були зроблені у чотирьох (за визначенням автора) районах області: перший тягнеться від Ужоцького перевалу через долину Лютої до нижньої течії ріки Уж, другий – від Веречанського перевалу до Мукачівської рівнини; третій – територія Гуцульщини (сучасний Рахівський район); четвертий – внутрішнє пасмо, яке переходить у велику Угорську Низовину (низинний район).

Дослідження показали, що племінні антропологічні ознаки навіть сусідніх сіл часто зовсім різні, що свідчить, на думку Я. Гашпара, про те, що заселення Підкарпаття і заснування тут сіл проводилося без плану і з різних місцевостей. Як ілюстрацію своєї думки автор наводить такий приклад: племінний склад села Люта є у великій мірі тотожним до племінних ознак русинів галицького боку Карпат, у той же час у недалеко розташованому від Лютої селі Чорноголова зустрічаються типи, схожі до мараморoських; це

зв'язано з тим, що частина населення Чорноголової справді прийшла з Мараморошa.

Я. Гашпар робить висновок, що в антропологічному типі підкарпатських русинів, незважаючи на розмаїтість у деталях, можна встановити певного роду закономірність: між населенням північної частини (комітат Уж) переважає праслов'янський, а між населенням південної частини (Мараморош) – динарський тип . До цих головних племінних типів прилучаються ще й інші складові частини (східно-балтійські, альпійські, північні, передньо-азійські, туранські і медитеранські). У смузі, яка умовно розділяє північну і південну частину області, два головні антропологічні типи поступово переходять один в одного і перемішуються. Поданий племінний образ русинів, як вважає Я. Гашпар, відрізняється від групового поділу етнографів, які ділили русинів як Галичини, так і Угорщини на три групи: лемків, бойків і гуцулів.

Дальшою закономірністю, на думку автора, є те, що антропологічні особливості русинів, по ходу від галицької України в напрямку Угорської низовини поступово змінюються і в жупі Угоча стоять уже близько до племінного вигляду мадярів . Хоча у цих місцевостях і панує руська мова, але у племінному вигляді людей з погляду антропології з'явилися характерні ознаки угорського типу: східно-балтійський і туранський. Але ці східно-балтійські елементи, які є однією із складових частин і росіян (великоросів), прийшли сюди від фінської раси ще в стародавні часи, тому угорські русини за своїм походженням, говорить Я. Гашпар, є в безпосередньому зв'язку з галицькими русинами, українцями, а не з великоросами.

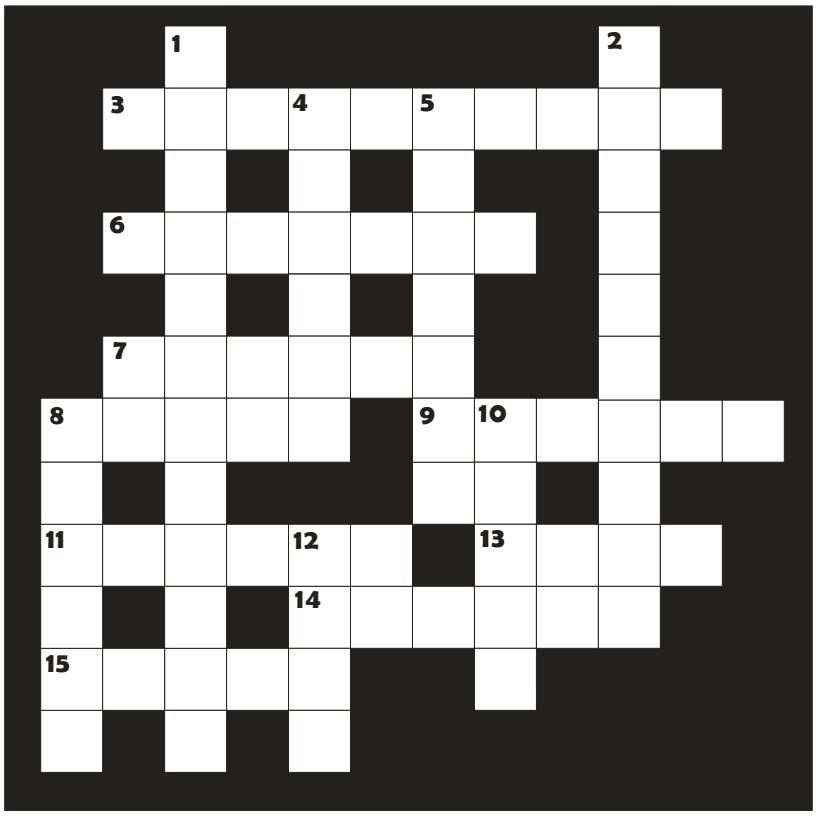
Ведучи мову про різні варіації племінного образу українців Закарпаття, зумовлені міграційними хвилями, дослідник подає факт побутування в північній частині долини річки Тересви і в гуцулів багатьох елементів північного антропологічного типу і такі варіанти динарського типу, які зустрічаються в південній Австрії. Ці елементи перейшли до русинів під впливом німецьких колоністів XVIII ст. Медитеранський тип зустрічається в незначній кількості і дуже розсіяно. Сліди цього типу подибуються і між галицькими русинами, але в Закарпатті, особливо Мараморощині, під впливом мандрівних румунських пастухів цей тип найпоширеніший.

В кінці роботи, як її підсумок, вчений робить дуже важливий висновок: підкарпатські русини мають спільні основні елементи східних слов'ян, але між цими границями по походженню вони найближче стоять до галицьких русинів. Цей справедливий і науково доведений даними антропології висновок Я. Гашпара, якого важко запідозрити в особистій симпатії до українців, спростувати не просто навіть тим, хто взагалі не визнає ніяких наук.

Павло Федака для «Трибуна»

КРОСВОРД

Невеличка розминка для розуму. Відповіді у наступному віснику.

По горизонталі

3. Характеристика хлопця, якому не сидиться дома (з пісні). **6.** Лемківське свято на межі весни і літа. **7.** Музичний інструмент, тріскачка. **8.** Лемківський збійник. **9.** Вішалка (вбитий в стіну цвях). **11.** Зібрання фотографій. **13.** "... гайова" назва пісні Т.Чубая на слова Б.-І. Антонича. **14.** Трава на березі річки. **15.** У птахів їх по два.

По вертикалі

1. Один із засновників "Пласту" на Лемківщині. **2.** Село, в якому знаходиться лемківський музей. **4.** "Там за селом ... висипана" (з пісні). **5.** Віконце (лем.). **8.** Учасниця весільного обряду. **10.** Затоплене, розширене гирло ріки. **12.** Морський родич рака.

...І НАОСТАНОК...

Попередній розклад наших фестивалів на літо

15-16 червня – Фестиваль української культури у Свиднику (Словаччина)

13-14 липня - Лемківська Ватра у Луках Краєнських (Західна Польща) – **Там виступатиме голова СФУЛО Софія Федина**

19-21 липня – Лемківська Ватра в Ждині (Лемківщина, Польща)

27-28 липня – Лемківська Ватра у США (оселя СУМ-Елленвіл, Н.Й.)

28 липня – фестиваль «Од Русаля до Яна» в с.Зиндранова (Польща)

3-4 серпня – Фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини», м. Монастиристка (Тернопільщина)

31 серпня-**1**вересня – Х Ювілейний фестиваль лемківської культури «До тебе лину, моя рідна земле». с. Нагірне, (Самбірщина, Львівщина)

ще визначаються дати Лемківських ватр на Закарпатті, на Івано-Франківщині, у Канаді

ЗАПРОШУЄМО !!!

Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань. Виходить раз на місяць.

Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО.

Редакційний колектив: Софія Федина, Андрій Стадник, Назар Радь, Олесь Куйбіда, Роман Піняжко, Орест Ваврух, Богдан Сиванич. Дизайн – Віктор Дудяк.

Номери вісника можна буде скачати зі сайту СФУЛО: http://www.sfulo.com/biblioteka.html

Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com. Можна надсилати свої матеріали. Рішення про публікацію прийматиме редакційна рада.